ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

УДК 347.9:341.9
DOI https://doi.org/10.51989/NUL.2026.4.32

ТРАНСКОРДОННЕ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ У КРАЇНАХ ЄС

Притуляк Валерій Миколайович,
orcid.org/0000-0003-2490-0225
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

Дана наукова стаття присвячена визначенню особливостей юридичного механізму транскордонного виконання судових рішень у цивільних справах у країнах Європейського Союзу.

Встановлено, що існує кілька правових режимів визнання та виконання судових рішень у цивільних справах у країнах ЄС залежно від країни походження такого судового рішення: від спрощеного порядку, передбаченого Регламентом (ЄС) № 1215/2012 від 12.12.2012 про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах, що застосовується у відносинах між країнами-членами ЄС, до звичайного порядку, який застосовується у відносинах країн ЄС з третіми країнами.

Наголошується, що згідно положень Регламенту (ЄС) № 1215/2012 від 12.12.2012 про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах судове рішення, ухвалене в державі-члені, визнається в інших державах-членах без необхідності застосування будь-якої спеціальної процедури. Так само судове рішення, ухвалене в державі-члені та таке, що підлягає виконанню в цій державі-члені, підлягає виконанню в інших державах-членах без необхідності отримання будь-якої декларації про визнання його таким, що підлягає виконанню. Рішення, ухвалене судом держави-члена ЄС, визнається і виконується в іншій державі-члені, навіть якщо воно ухвалене проти особи, яка не проживає в державі-члені.

Стверджується, що наразі взаємне визнання та виконання судових рішень у цивільних справах між Україною та країнами ЄС (окрім Данії) відбувається на підставі Конвенції про визнання та виконання іноземних судових рішень у цивільних або комерційних справах 2019 року, що передбачає звичайний порядок такого визнання та виконання шляхом видачі екзекватури.

Зроблено висновок, що одним із позитивних наслідків вступу України до ЄС стане поширення на нашу державу положень Регламенту (ЄС) № 1215/2012 від 12.12.2012 про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах, що суттєво спростить процес визнання та виконання українських судових рішень у цивільних справах на території країн ЄС і навпаки.

Ключові слова: *правосуддя, виконавче провадження, виконавчий процес, виконання судових рішень, Європейський Союз, транскордонне виконання судових рішень.*

Prytuliak Valerii. Cross-border enforcement of judgments in civil matters in EU countries

This research article is dedicated to identifying the features of the legal mechanism for the cross-border enforcement of court judgments in civil cases within European Union countries.

It has been established that there are several legal regimes for the recognition and enforcement of court judgments in civil matters within EU countries, depending on the country of origin of the judgment: ranging from the simplified procedure provided for by Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (recast), applicable in relations between EU Member States, to the ordinary procedure applicable in relations between EU countries and third countries.

It is emphasized that, pursuant to the provisions of Regulation (EU) No 1215/2012 of 12 December 2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (recast), a judgment given in a Member State is recognized in other Member States without the need for any special procedure. Likewise, a judgment given in a Member State that is enforceable in that Member State is enforceable in other Member States without the need for a declaration of enforceability. A judgment delivered by a court of an EU Member State is recognized and enforced in another Member State, even if it is rendered against a person not domiciled in a Member State.

It is maintained that the mutual recognition and enforcement of court judgments in civil matters between Ukraine and EU countries (with the exception of Denmark) currently takes place on the basis of the 2019 Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil or Commercial Matters, which provides for the standard procedure for such recognition and enforcement through the issuance of an exequatur.

It is concluded that one of the positive consequences of Ukraine's accession to the EU will be the extension to the country of the provisions of Regulation (EU) No 1215/2012 of 12 December 2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (recast), which will significantly simplify the process of recognizing and enforcing Ukrainian civil court judgments within the EU and vice versa.

Key words: *justice, enforcement proceedings, enforcement process, enforcement of judgments, European Union, cross-border enforcement of judgments.*

Постановка проблеми. В основу Договору про створення Європейського Союзу (далі – ЄС), як зазначено в Преамбулі, закладене прагнення забезпечити економічний і соціальний прогрес своїх держав шляхом спільних дій, спрямованих на усунення бар'єрів, що розділяють Європу [1]. Науковці відмічають, що «транскордонне співробітництво в Європі стало ключовим інструментом для розвитку інфраструктури, економіки, культури та соціальної сфери» [2, с. 171].

Норми п. 4 ст. 67, а також п. а) ч. 2 ст. 81 Договору про функціонування ЄС передбачають, що ЄС сприяє доступу до правосуддя, зокрема через принцип взаємного визнання судових та позасудових рішень у цивільних справах [3]. Наведені положення відображають розуміння того факту, що усунення економічних бар'єрів між країнами Європи неможливе без створення спільного правового простору, який забезпечуватиме, зокрема, вільний рух судових рішень. Коли судовий захист суб'єктивного права особи, отриманий в одній державі ЄС, буде такою самою мірою визнаватися в іншій державі ЄС без зайвих перепон і формальностей. Тим самим утверджується взаємна довіра всередині ЄС до органів правосуддя, що грунтується на сповідуванні державами-членами спільних правових цінностей.

Як справедливо відзначила О. В. Бабанська, «для розвитку української економіки активна і рівноправна участь у сучасних процесах глобалізації і регіоналізації має надзвичайне значення з огляду на геоекономічне розташування України» [4, с. 6]. Згідно ч. 1 ст. 24 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС сторони домовились надалі розвивати судове співробітництво у цивільних та кримінальних справах, повною мірою використовуючи відповідні міжнародні і двосторонні документи та ґрунтуючись на принципах юридичної визначеності і праві на справедливий суд [5].

Євроінтеграційні прагнення України передбачають, зокрема, зусилля, спрямовані на входження нашої держави до спільного Європейського правового простору та підкорення тим правилам, що у ньому існують, включно з правилами транскордонного ви-

конання судових рішень у цивільних справах. Тому вітчизняне законодавство має бути поступово приведене у відповідність з цими нормами, які є невід'ємною складовою acquis communautaire.

Проблематика примусового виконання судових рішень, зокрема, транскордонного виконання рішень на території ЄС, розглядалася у працях таких науковців як О. Великорода, Т. Вільчик, Я. Голачинський, Д. Горгієва, М. Дмитрук, І. Ізарова, М. Качоровська, А. Ковтун, Д. Колечко, М. Мальський, Н. Панич, В. Пухаленко, П. Родзевич, З. Стойлєва, В. Терехов, С. Фурса, Р. Ханик-Посполітак та ін. Утім, ціла низка питань, пов'язаних з транскордонним виконанням судових рішень у цивільних справах у країнах ЄС, залишається невирішеною та потребує подальшого наукового дослідження.

Можна цілковито погодитись із М. М. Мальським у тому, що вивчення досвіду примусового виконання рішень у державах-членах ЄС дає змогу «його узагальнити та сформулювати науково обґрунтовану концепцію розвитку органів примусового виконання та виконавчого провадження з урахуванням іноземного досвіду» [6, с. 43]. Також слушним є твердження Д. М. Колечко, що наразі «активно набувають свого значення питання виконання рішень українських судів в державах ЄС, оскільки чимало громадян були вимушені просити тимчасового захисту в різних країнах Європейського Союзу у зв'язку зі збройною агресією рф. Перед ними зараз постають питання судового захисту своїх прав, а також виконання рішень українських судів в державах ЄС» [7, с. 3].

Метою даної наукової статті є визначення особливостей юридичного механізму транскордонного виконання судових рішень у цивільних справах у країнах ЄС.

Виклад основного матеріалу. Як вірно зазначають Є. Є. Фурса та Т. О. Бордюг, «за загальним правилом, рішення іншої країни має бути затверджене судом країни, у якій воно має бути звернене до виконання, про що подається відповідна заява до суду, до компетенції якого віднесено розгляд справи за національним законодавством; а безпосередньо виконання рішення здійснюється у порядку виконання рішень національних судів» [8, с. 409]. Наведене загальне правило обгрунтовано пояснюється Д. А. Мінченко таким чином, що «питання про те, чи визнавати та виконувати іноземне судове рішення на своїй території є суверенним правом кожної держави» [9, с. 193].

На думку І. О. Ізарової, «ідея суверенітету держав, що втілювалася в особливих процедурах визнання та виконання іноземних судових рішень, стала на заваді розвитку внутрішнього ринку ЄС і захисту прав учасників транскордонних відносин, що суттєво вплинуло на її подальшу долю» [10, с. 105]. Тому, як вже зазначалося вище, у відносинах між країнами ЄС подібні процедури поступово спрощуються, що не можна сказати про відносини ЄС з третіми країнами. Загалом існує кілька правових режимів визнання та виконання судових рішень у цивільних справах у країнах ЄС залежно від країни походження такого судового рішення.

Основним документом, що забезпечує вільний обіг судових рішень між країнами ЄС та забезпечує доступ до правосуддя в межах ЄС є Регламент (ЄС) № 1215/2012 від 12.12.2012 про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах (Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (recast)) [11] (далі – Регламент № 1215/2012).

Рішення, ухвалене судом держави-члена ЄС, визнається і виконується в іншій державі-члені, навіть якщо воно ухвалене проти особи, яка не проживає в державі-члені (п. 27 Преамбули Регламенту № 1215/2012) [11].

Положення Регламенту № 1215/2012 застосовуються до цивільних і комерційних справ незалежно від характеру суду чи трибуналу. Він не поширюється, зокрема, на податкові, митні чи адміністративні справи або на відповідальність держави за дії чи бездіяльність під час реалізації державної влади (acta iure imperii).

Цей Регламент не застосовується до справ щодо:

1) статусу або правоздатності фізичних осіб, майнових прав, що випливають із шлюбних відносин або відносин, які згідно

із застосовним до них правом мають наслідки, порівнянні зі шлюбом;

2) банкрутства, проваджень щодо ліквідації неплатоспроможних компаній чи інших юридичних осіб, судових угод, мирових угод та аналогічних проваджень;

3) соціального забезпечення;

4) арбітражу;

5) аліментних зобов'язань, що випливають із сімейних відносин, походження, шлюбу або спорідненості через шлюб;

6) заповітів і спадкування, включаючи аліментні зобов'язання, що виникають у зв'язку зі смертю (ст. 1 Регламенту № 1215/2012) [11].

Ключовими у питаннях визнання та виконання судових рішень є положення ст. 36 Регламенту № 1215/2012, згідно якого судове рішення, ухвалене в державі-члені, визнається в інших державах-членах без необхідності застосування будь-якої спеціальної процедури [11]; а також положення ст. 39 Регламенту № 1215/2012, згідно якого судове рішення, ухвалене в державі-члені та таке, що підлягає виконанню в цій державі-члені, підлягає виконанню в інших державах-членах без необхідності отримання будь-якої декларації про визнання його таким, що підлягає виконанню [11].

Характеризуючи положення Регламенту № 1215/2012 у порівняльному аспекті з попереднім регламентом, М. М. Мальський відзначає, що «за попереднім порядком, для того, аби виконати рішення суду однієї країни ЄС в іншій країні ЄС вимагалось отримання декларації про виконання у країні, де передбачалось виконання. Тепер ця процедура скасовується, тобто усувається повністю екзекватура, а натомість, суд, який виніс рішення у справі, видає до рішення сертифікат стандартної форми. Стягувач може звертатись безпосередньо до органів примусового виконання, надавши їм копію судового рішення, сертифікат та, за необхідності, переклад» [12, с. 241].

Процедура виконання судових рішень, ухвалених в іншій державі-члені, регулюється правом держави-члена, в якій здійснюється виконання. Судове рішення, ухвалене в державі-члені та таке, що підлягає виконанню в державі-члені, де здійснюється виконання, виконується в останній на тих самих умовах, що й судове рішення, ухвалене в цій державі-члені (ч. 1 ст. 41 Регламенту № 1215/2012) [11].

У виконанні судового рішення може бути відмовлено з підстав, передбачених ст. 45 Регламенту № 1215/2012, за заявою особи, проти якої вимагається виконання (ст. 46 Регламенту № 1215/2012).

Істотні особливості щодо визнання та виконання судових рішень у межах країн ЄС традиційно має Данія. У п. 41 Преамбули до Регламенту № 1215/2012) зазначається, що ця країна відповідно до статей 1 і 2 Протоколу № 22 «Про позицію Данії», що є додатком до Договору про створення ЄС та Договору про функціонування ЄС, не бере участь у прийнятті Регламенту № 1215/2012 і, відповідно, не пов'язана ним і не застосовує його положення. Це не перешкоджає Данії імплементувати положення цього Регламенту в порядку статті 3 Угоди від 19 жовтня 2005 р. між Європейським співтовариством і Королівством Данії про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах [11]. Тобто регламенти ЄС, зокрема й Регламент № 1215/2012, не поширюють свою дію на територію Данії автоматично. Попередній регламент з даного питання (Regulation Brussels I) почав застосовуватися у відносинах між країнами ЄС та Данією після укладення ЄС вищезазначеної Угоди з Данією на підставі Рішення Ради 2006/325/ЄС від 27 квітня 2006 року, яке набуло чинності 1 січня 2007 року. Відповідно до ч. 2 ст. 3 Угоди від 19 жовтня 2005 року між Європейським Співтовариством і Королівством Данія щодо юрисдикції та визнання й виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах, укладеної на підставі Рішення Ради 2006/325/ЄС, щоразу, коли ухвалюються зміни до Регламенту Ради (ЄС) № 44/2001 від 22 грудня 2000 року щодо юрисдикції та визнання й виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах, Данія повідомляє Комісію про своє рішення щодо імплементації або неімплементації змісту таких змін [13].

Регламент № 1215/2012 Європейського Парламенту та Ради від 12 грудня 2012 року щодо юрисдикції та визнання

й виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах було ухвалено 12 грудня 2012 року. Відповідно Данія листом від 20 грудня 2012 року повідомила Комісію про своє рішення імплементувати зміст Регламенту № 1215/2012. Це означає, що положення Регламенту № 1215/2012 застосовуються до відносин між ЄС і Данією. Відповідно до ч. 6 ст. 3 зазначеної Угоди повідомлення Данії створює взаємні зобов'язання між Данією та ЄС. Таким чином, Регламент № 1215/2012 становить зміну до Угоди та вважається таким, що додається до неї.

Специфічний правовий режим визнання та виконання судових рішень в межах країн ЄС мають так звані заморські країни та території ЄС (ОСТ – Overseas Countries and Territories). Вони виключені з-під дії регламентів ЄС згідно зі ст. 355 Договору про функціонування ЄС. На них поширюється дія Брюссельської конвенції про юрисдикцію та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах 1968 року (1968 Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters), якщо про це було заявлено державою-членом ЄС.

Визнання та виконання на території держав-членів ЄС судових рішень, ухвалених судами третіх країн, зокрема, судами України, регламентується нормами двосторонніх міжнародно-правових договорів, а також положеннями багатосторонніх міжнародних договорів, наприклад, Конвенції про визнання та виконання іноземних судових рішень у цивільних або комерційних справах 2019 року.

Як зазначається в юридичній літературі, ратифікувавши цю Конвенцію, «Україна змінила свій підхід у врегулювання міжнародних відносин у сфері приватного права: раніше основним інструментом були двосторонні договори, які містили норми щодо правових відносин і міжнародної правової допомоги у цивільних справах, а тепер це участь в міжнародній міжурядовій організації, де розробляються спільні норми міжнародного приватного права з метою координації відносин між різними системами приватного права у ситуаціях конфліктів законів. Більше того, наявні двосторонні існуючі угоди між Україною та країнами-підписантами Гаазької конвенції про судові рішення 2019 р. не є перешкодою для ефективного застосування останньої, оскільки мають лише інструменти, які доповнюють вже існуючі угоди» [14, с. 292].

Відповідно до ч. 1 ст. 13 даної Конвенції процедура визнання, надання дозволу на виконання або реєстрації з метою звернення до виконання, а також виконання судового рішення регулюються законодавством запитуваної Держави, за винятком випадку, коли ця Конвенція передбачає інше [15]. Норми цієї Конвенції визначають сферу її дії (ст. 1), зокрема, перелік питань, на які норми Конвенції не поширюються (ст. 2), підстави для визнання та виконання судових рішень (ст. 5), підстави відмови у визнанні та виконанні судових рішень (ст. 7) та ін. [15]

Тобто для України не діє спрощений порядок визнання та виконання судових рішень на території ЄС як для країн-членів ЄС. Тому для виконання на території однієї з країн ЄС судового рішення, ухваленого українським судом, необхідно пройти процедуру видачі екзекватури, тобто визнання та виконання судового рішення за процедурою, встановленою законодавством країни, на території якої передбачається виконання судового рішення. Однак той факт, що Україна та ЄС є сторонами Конвенції про визнання та виконання іноземних судових рішень у цивільних або комерційних справах 2019 року та обидва її ратифікували робить цей процес більш прогнозованим для стягувача.

Найскладнішим є виконання українських судових рішень у цивільних справах на території Данії. Між Україною та Королівством Данія відсутній двосторонній або чинний багатосторонній міжнародний договір, який передбачав би звичайну або спрощену процедуру визнання та виконання судових рішень у цивільних справах. Вже згадана Конвенція про визнання та виконання іноземних судових рішень у цивільних або комерційних справах 2019 року діє у відносинах України та країн Європейського Союзу. Однак Данія скористалася своїм застереженням (opt-out) щодо співробітництва ЄС у сфері юстиції та цивільного права, тому на територію Данії дія

цієї Конвенції не поширюється. Конвенція про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах від 30 жовтня 2007 року (Конвенція Лугано II) та Регламент № 1215/2012 функціонують для Данії, але Україна не є їхньою учасницею. Тому існує лише потенційна (однак не гарантована) можливість визнання та виконання українського судового рішення на території Данії за принципом взаємності.

Висновки. Існує кілька правових режимів визнання та виконання судових рішень у цивільних справах у країнах ЄС залежно від країни походження такого судового рішення: від спрощеного порядку, передбаченого Регламентом (ЄС) № 1215/2012 від 12.12.2012 про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах, що застосовується у відносинах між країнами-членами ЄС, до звичайного порядку, який зазстосовується у відносинах країн ЄС з третіми країнами.

Наразі взаємне визнання та виконання судових рішень у цивільних справах між Україною та країнами ЄС (окрім Данії) відбувається на підставі Конвенції про визнання та виконання іноземних судових рішень у цивільних або комерційних справах 2019 року, що передбачає звичайний порядок такого визнання та виконання шляхом видачі екзекватури.

Одним із позитивних наслідків вступу України до ЄС стане поширення на нашу державу положень Регламенту (ЄС) № 1215/2012 від 12.12.2012 про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах, що суттєво спростить процес визнання та виконання українських судових рішень у цивільних справах на території країн ЄС і навпаки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Consolidated version of the Treaty establishing of the European Community. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tec_2002/oj/eng.

2. Пархомчук О. С., Коппель О. А. Транскордонне співробітництво та міжнародні відносини в Європі. *Політикус*. 2024. Вип. 2. С. 170–173. DOI https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-2.26

3. Consolidated version of the Treaty on the functioning of the European Union. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2012/oj/eng.

4. Бабанська О. В. Транскордонне співробітництво в ЄС: механізм функціонування та етапи становлення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 11. С. 6–10. http://visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/11_2017ua/3.pdf

5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Том 1. Ст. 2125.

6. Мальський М. М. Проблеми термінології у визначенні міжнародного виконавчого процесу. *Право та державне управління*. 2021. № 1. С. 40–44. DOI https://doi.org/10.32840/pdu.2021.1.6

7. Колечко Д. М. Виконання судових рішень у європейському цивільному процесі: історичний аспект та сучасна відповідність українського законодавства. *Академічні візії*. 2025. Вип. 48. С. 3. DOI https://doi.org/10.5281/zenodo.17533050

8. Виконавчий процес: теорія і практика. Концепції вчених з удосконалення законодавства про виконавче провадження. Монографія. / за заг. ред. докторки юридичних наук, професорки, заслуженої юристки України Фурси С. Я. Київ : Алерта 2023. 448 с.

9. Мінченко Д. А. Юридична природа процедури визнання та виконання рішень іноземних судів та арбітражів. *Evropský politický a právní diskurz*. 2016. Sv. 3. Vyd. 4. С. 191–195.

10. Ізарова І. О. Теоретичні засади цивільного процесу Європейського Союзу: монографія. Київ: ВД «Дакор», 2015. 335 с.

11. Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (recast). URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2012/1215/oj/eng.

12. Мальський М. М. Виконання рішень іноземних судів в рамках ЄС. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юридичні науки*. 2016. № 850. С. 237–244.

13. Agreement between the European Community and the Kingdom of Denmark on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:22005A1116%2801%29.

14. Аракелян М. Р., Акіменко Ю. Ю., Бєлогубова О. О. Приєднання України до процесу уніфікації актів міжнародного приватного права в ЄС. *Правові новели*. 2023. № 19. С. 290–295. DOI https://doi.org/10.32782/ln.2023.19.37

15. Конвенція про визнання та виконання іноземних судових рішень у цивільних або комерційних справах від 02.07.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973_001-19#Text.

Дата першого надходження статті до видання: 08.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 04.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 03.11.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)